

Inhoud

De kruik	7
De ontvoering	19
Kijkend naar een prent	37
Bang voor de slaap	53
Het ontbonden Verbond	69
De dode en de levende	79
Ijdelheid	91
Tot zijn plicht geroepen	97
Denk na, Giacomino!	109
Dat is niet van belang	121
Stage	131
De illustere overledene	141
De garderobe van de welsprekendheid	157
Balletjes!	181
Twee tweepersoonsbedden	191
Verantwoording	205

Ook olijven waren er in overvloed dat jaar. De sterke bomen, die het vorige jaar zwaarbeladen waren geweest, hadden allemaal weer vrucht gezet, ondanks de mist die ze tijdens de bloei had gehinderd.

Don Zirafa, die er aardig wat had op zijn landgoed Le Quote in Primosole, wist al van tevoren dat de olie van de nieuwe oogst te veel zou zijn voor de vijf oude kruiken van geglazuurd aardewerk die in zijn kelder stonden en had tijdig een zesde, grotere kruik besteld in San Stefano di Camastra, waar ze werden gemaakt: een kruik die een man tot de borst reikte, fraai gebuikt en statig, de grote zus van de andere vijf.

Onnodig te zeggen dat hij ook met de pottenbakker daar een woordenstrijd over had gehad. Met wie maakte hij geen ruzie, don Lollò Zirafa? Om elk wissewasje, zelfs om een steentje dat van de muur rond zijn erf viel, zelfs om een strootje, riep hij dat ze de muilezel moesten zadelen en reed hij naar de stad om een proces aan te spannen. En met al die officiële stukken en honoraria aan advocaten, door nu eens die, dan weer die voor het gerecht te slepen en altijd voor iedereen de kosten te betalen, had hij zich half geruïneerd.

Er werd gezegd dat zijn rechtskundig adviseur, die het beu was hem twee of drie keer per week te zien verschijnen, zich van hem afgemaakt had door hem een boekje te geven dat op een missaal leek: het wetboek, dan kon hij zelf uitzoeken wat de rechtsgronden waren van de zaken die hij aanhangig wilde maken.

Eerst riep iedereen met wie hij onenigheid had, om hem op de hak te nemen: 'Zadel de muilezel!' Maar nu was het: 'Raadpleeg het boek!'

En don Lollò antwoordde: 'Reken maar, en ik verpletter jullie allemaal, schooiers!'

De nieuwe kruik, waarvoor de lieve som van vier *onze* was betaald,

werd zolang neergezet in het hok van de wijnpers, tot er in de kelder plaats voor ingeruimd zou zijn. Een kruik als deze had niemand ooit gezien. Ze stond er een beetje zielig bij, in dat hok waar de geur van most vermengd was met de zure, onaangename lucht die in afgesloten en donkere ruimten hangt.

Twee dagen geleden was een begin gemaakt met het afslaan van de olijven, en don Lollò was in alle staten omdat hij niet wist hoe hij zijn aandacht moest verdelen, of hij zich eerst moest bemoeien met de landarbeiders die de olijven afsloegen dan wel met de muilezeldrijvers die de vracht mest waarmee ze waren gekomen in hoopjes op de helling moesten deponeren voor de bonen van het volgende seizoen. En hij vloekte als een Turk en dreigde iedereen te verpletteren wanneer er ook maar één olijf ontbrak, alsof hij eerst nauwkeurig had geteld hoeveel er aan de bomen hingen, of wanneer de hoopjes mest niet allemaal precies even groot waren. Met zijn witte hoedje en zijn openhangende overhemd rende hij van hot naar haar, rood aangelopen en druipend van het zweet, terwijl zijn wolfsogen heen en weer schoten en hij driftig over zijn wangen streek, over zijn brutale baard die al haast weer opkwam terwijl hij zich stond te scheren.

Nu, aan het eind van de derde dag, gingen drie boeren na het werk in de olijfgaard de ladders en de stokken opbergen in het hok van de wijnpers, en toen ze binnenkwamen zagen ze tot hun schrik dat de mooie nieuwe kruik in tweeën was gebroken, alsof iemand met één houw over de volle omvang van de buik de hele voorkant eraf had geslagen.

‘O! Kijk!’

‘Wie heeft dat gedaan?’

‘O moeder! Wat zal don Lollò wel niet zeggen? De nieuwe kruik, wat zonde!’

De eerste, de bangste van allemaal, stelde voor meteen weer de deur dicht te doen, de ladders en de stokken buiten tegen de muur te laten staan en stilletjes weg te lopen. Maar de tweede zei: ‘Ben je gek? Bij don Lollò? Dan denkt hij nog dat wij het hebben gedaan. Blijf hier!’

Hij ging naar buiten en riep, met zijn handen als een toeter aan zijn mond: ‘Don Lollò! Hé, don Lolloooo!’

Daar was hij, onder aan de helling, bij de mannen die de mest hadden gebracht. Zoals altijd stond hij als een razende te gebaren en trok hij zo nu en dan met beide handen aan zijn hoedje; soms zat het op het laatst zo strak om zijn hoofd dat hij het niet meer af kreeg. Aan de hemel was de schemergloed al haast gedoofd, en in de rust die met het duister van

de avond en de aangename koelte over het land kwam vielen de gebaren van die altijd doorzagende man onmiddellijk op.

‘Don Lollò! Hé, don Lollooo!’

Toen hij bovenkwam en de ravage zag, leek hij zijn verstand te verliezen. Eerst stortte hij zich op het drietal; hij greep een van de boeren bij de keel, drukte hem tegen de muur en schreeuwde: ‘Wel alle duivels, dat zet ik jullie betaald!’

De andere twee, asgrauw en met een woeste grijns, grepen op hun beurt don Lollò, wiens razernij zich nu tegen hemzelf keerde: hij smeedt zijn hoedje op de grond, hamerde met zijn vuisten op zijn wangen, stampvoette en krijste als iemand die rouwt om een gestorven familie-lid: ‘Mijn nieuwe kruik! Een kruik van vier onze! Nog niet eens ingewijd!’

Hij wilde weten wie het gedaan had! Ze was toch niet vanzelf gebroken? Iemand moest het expres gedaan hebben, uit slechtheid of uit afgunst! Maar wanneer? Hoe? Er was geen spoor van geweld! Zou ze zijn afgeleverd met een barst erin? Kom nou! Ze klonk als een klok!

Zodra de boeren zagen dat de ergste woede was gezakt begonnen ze hem tot rede te brengen. De kruik kon best hersteld worden, ze was immers netjes in tweeën gebroken. Een goede ketellapper kon haar weer als nieuw maken. Zi’ Dima Licasi bijvoorbeeld, die had pas een wonderbaarlijke mastiek gevonden waarvan hij de samenstelling angstvallig geheim hield; een mastiek waar zelfs een hamer niet tegenop kon als hij eenmaal droog was. Dus als hij wilde, don Lollò, zou Zi’ Dima Licasi morgen langskomen, bij het aanbreken van de dag, en dan was de kruik in een ommezien weer heel, beter dan eerst.

Don Lollò zei nee, hij wilde niet naar rede luisteren: het had allemaal geen zin, er was toch niets meer aan te doen; maar ten slotte liet hij zich overtuigen en bij het aanbreken van de volgende dag, stipt op tijd, verscheen Zi’ Dima Licasi in Primosole met zijn gereedschapsmand op zijn rug.

Het was een krom oud mannetje met vergroeide, knobbelige gewrichten, als een oude Saraceense olijfboom. Je moest de woorden met een haak uit zijn mond trekken. Hooghartigheid of droefheid, geworteld in dat mismaakte lichaam; mogelijk ook het besef dat niemand zijn verdienste als nog niet erkende uitvinder goed kon beoordelen en begrijpen. Zi’ Dima Licasi wilde de feiten voor zichzelf laten spreken. Verder moest hij goed uitkijken dat zijn geheim hem niet werd ontstolen.

‘Laat me die mastiek zien,’ was het eerste dat don Lollò tegen hem zei, nadat hij hem een tijdje argwanend had opgenomen.

Zi’ Dima schudde zijn hoofd, waardig.

‘U kunt kijken als ik bezig ben.’

‘Maar komt het wel goed?’

Zi’ Dima zette zijn mand op de grond en haalde er een grote zakdoek van vaalrode katoen uit, die helemaal in elkaar gerold was; rustig begon hij hem los te wikkelen terwijl iedereen aandachtig, nieuwsgierig toekeek, en toen er ten slotte een bril tevoorschijn kwam waarvan het kapotte montuur in het midden en aan de zijkanten met touwtjes bijeen werd gehouden slaakte hij een zucht, en de anderen lachten. Zi’ Dima trok zich er niets van aan. Hij veegde zijn vingers af, pakte de bril, zette hem op en begon met grote ernst de kruik, die naar het erf was gesleept, te onderzoeken. Toen zei hij: ‘Het komt goed.’

‘Maar enkel mastiek vertrouw ik niet. Er moeten ook krammen in,’ stelde don Zirafa als voorwaarde.

‘Ik ga,’ antwoordde Zi’ Dima botweg, terwijl hij overeind kwam en de mand weer op zijn rug nam.

Don Lollò greep hem bij een arm.

‘Waar naartoe? Menéér en hondsvot, doet u zo zaken? Wat een pre-tenties, alsof hij Karel de Grote zelf is! Ellendige armoedzaaier en stomme ezel, mijn olie moet erin, daarin, en olie lekt door! Een barst van een kilometer, enkel met mastiek? Ik wil krammen. Mastiek en krammen. Doe wat ik zeg.’

Zi’ Dima sloot zijn ogen, klemde zijn lippen op elkaar en schudde zijn hoofd. Allemaal hetzelfde! Ze gunden hem niet het plezier om een net karwei te doen, gewetensvol uitgevoerd volgens de regels van de kunst, en om te bewijzen hoe goed zijn mastiek was.

‘Als de kruik niet weer klinkt als een klok...’ zei hij.

‘Ik heb geen oren,’ onderbrak don Lollò hem. ‘Krammen! Ik betaal voor mastiek en krammen. Hoeveel kost het?’

‘Als ik alleen mastiek...’

‘Verdomme, wat een stijfkop!’ riep don Zirafa uit. ‘Wat heb ik nou gezegd? Krammen wil ik. De betaling regelen we straks wel, ik heb nu geen tijd meer voor u.’

En hij ging weg om zijn mannen aan het werk te zetten.

Vol boosheid en wrok begon Zi’ Dima aan zijn taak. En zijn boosheid en wrok groeiden met elk gaatje dat hij in de kruik en in het afgebroken stuk maakte om er het ijzerdraad doorheen te trekken. Hij be-

geleidde het draaien van de boor met gegrom dat allengs vinniger en luidder klonk, terwijl zijn gezicht steeds groener werd van de gal en zijn ogen steeds feller schitterden van ergernis. Toen hij klaar was met dit deel van het werk smeed hij de boor woedend in de mand; hij zette het afgebroken stuk tegen de kruik aan om te zien of de gaatjes op gelijke afstanden en recht tegenover elkaar zaten, knipte toen met zijn tang zoveel stukjes ijzerdraad af als hij nodig had en riep een van de boeren uit de olijfgaard te hulp.

‘Kop op, Zi’ Dima!’ zei deze, toen hij zijn vertrokken gezicht zag.

Zi’ Dima maakte een driftig gebaar met zijn hand. Hij opende het blikje waar de mastiek in zat en hield het omhoog, schuddend, alsof hij het aanbood aan God omdat de mensen niet wilden erkennen hoe goed zijn mastiek was. Met zijn vinger begon hij de randen van het afgebroken stuk en van de kruik in te smeren; vervolgens nam hij zijn tang en de stukjes ijzerdraad die hij tevoren had afgeknipt, kroop in de open buik van de kruik en beval de boer het stuk tegen de kruik aan te zetten, precies zoals hij het zelf daarnet had gedaan. Alvorens de krammen aan te brengen zei hij vanuit de kruik tegen de boer: ‘Trek! Trek zo hard je kan! Zie je dat het niet meer loslaat? Vervloekte ongelovige thomassen! En nou kloppen! Klinkt ze als een klok of niet, zelfs met mij erin? Vooruit, ga het je baas vertellen!’

‘De baas beschikt, Zi’ Dima,’ zuchtte de boer, ‘en de knecht slikt! Doe ze er nou maar in, die krammen.’

En Zi’ Dima begon de stukjes ijzerdraad elk door twee gaatjes te trekken, het ene links en het andere rechts van de naad, en met zijn tang draaide hij dan de uiteinden in elkaar. Hij had een uur nodig om alle krammen aan te brengen. Het zweet gutste van zijn lijf, in de kruik. Al werkend klaagde hij over zijn lot. En de boer, buiten, troostte hem.

‘Help me eruit,’ zei Zi’ Dima ten slotte.

Maar zo dik als haar buik was, zo smal was de hals van die kruik. In zijn kwaadheid had Zi’ Dima er niet op gelet. Wat hij ook probeerde, hij kon er niet meer uit. En in plaats van hem te helpen stond de boer daar voor hem, gierend van de lach. Hij zat vast, opgesloten in de kruik die hij zelf had hersteld en die nu – een andere oplossing was er niet – opnieuw en voorgoed moest worden gebroken om hem eruit te krijgen.

Op het gelach en het geschreeuw kwam don Lollò kijken. Zi’ Dima, in de kruik, leek wel een wilde kat.

‘Laat me eruit!’ brulde hij. ‘Godverju, ik wil eruit! Nu meteen! Help me!’

Don Lollò stond aanvankelijk als verdoofd te kijken. Hij kon het niet geloven.

‘Wat nou? Erin? Heeft hij zichzelf erin genaaid?’

Hij kwam naderbij en riep de oude man toe: ‘Helpen? Hoe dan? Ouwe stommeling, wat is dat nou? Had u niet eerst de maat moeten nemen? Kom, probeer het nog eens; eerst uw ene arm... zo ja, en nu uw hoofd... kom maar... voorzichtig!... Nee, terug... Wacht! Zo gaat het niet! Terug, terug... Hoe heeft u dat nou gedaan? En de kruik, wat moet ik nou? Kalm! Kalm! Kalm!’ begon hij de omstanders te bezweren, alsof niet hij maar zij hun kalmte dreigden te verliezen. ‘Mijn hoofd loopt om! Kalm! Dit is iets nieuws... De muilezel!’

Met zijn knokkels klopte hij op de kruik. Ze klonk echt als een klok.

‘Mooi! Zo goed als nieuw... Wacht!’ zei hij tegen de gevangene. ‘Ga de muilezel zadelen!’ beval hij de boer. En met al zijn vingers aan zijn voorhoofd krabbend vervolgde hij tegen zichzelf: ‘Wat ik nou toch weer meemaak! Dit is geen kruik! Dit is een streek van de duivel! Hou op! Hou op!’

En hij rende terug om de kruik, waarin de razende Zi’ Dima tekeering als een beest in de val, overeind te houden.

‘Iets nieuws, mijn beste, een zaak voor de advocaat! Ik vertrouw het niet. De muilezel! Geduld, ik kom zo snel mogelijk terug! Het is in uw eigen belang... Blijf rustig intussen, kalm aan! Ik moet om mijn gezin denken. Maar allereerst, om mijn recht veilig te stellen, doe ik mijn plicht. Hier: ik betaal u voor uw werk, ik betaal u een dag loon. Vijf lire. Is dat genoeg?’

‘Ik wil niks!’ schreeuwde Zi’ Dima. ‘Ik wil eruit!’

‘U komt er ook uit. Maar ik betaal u nu vast. Hier, vijf lire.’

Hij haalde ze uit zijn vestzakje en gooide ze in de kruik. Toen vroeg hij gediensstig: ‘Heeft u al gegeten? Brood en beleg, vlug wat! Wilt u niet? Geef het maar aan de honden! Ik heb het u in elk geval gegeven.’

Hij liet het hem brengen; toen steeg hij op en vertrok in galop naar de stad. Wie hem zag dacht dat hij zich vrijwillig ging laten opsluiten in het gekkenhuis, zo druk en vreemd zat hij te gebaren.

Gelukkig hoefde hij op het kantoor van de advocaat niet te wachten, maar wel duurde het een hele poos voordat de advocaat was uitgelachen toen hij het geval uiteen had gezet. Zijn gelach maakte hem kwaad.

‘Neem me niet kwalijk, maar wat valt er te lachen? U zit er niet mee! Het is mijn kruik!’

Maar de ander bleef lachen en wilde nogmaals horen hoe het alle-

maal gegaan was, waarna hij opnieuw lachte. Hij zat er dus in? Zichzelf erin genaaid? En wat wilde hij nu, don Lollò? Hem er... erin... erin houden... ha ha ha... hi hi hi... hem erin houden om de kruik te sparen?

‘Wat anders?’ vroeg don Zirafa met gebalde vuisten. ‘De schade en de schande?’

‘Maar weet u hoe dat heet?’ zei de advocaat ten slotte. ‘Dat heet wederrechtelijke vrijheidsberoving!’

‘Vrijheidsberoving? En wie heeft hem van zijn vrijheid beroofd?’ riep don Zirafa uit. ‘Hijzelf! Daar heb ik toch geen schuld aan?’

De advocaat legde hem uit dat het om twee dingen ging. Enerzijds moest hij, don Lollò, de gevangene onmiddellijk bevrijden om niet aansprakelijk te zijn voor wederrechtelijke vrijheidsberoving; anderzijds was de ketellapper aansprakelijk voor de schade die hij had veroorzaakt door zijn onhandigheid of door zijn onnadenkendheid.

‘Aha!’ herademde don Zirafa. ‘Dus hij moet de kruik betalen!’

‘Ho ho!’ zei de advocaat. ‘Let wel, niet de nieuwprijs!’

‘Waarom niet?’

‘Omdat ze gebroken was natuurlijk!’

‘Gebroken? O nee. Nu is ze heel. Beter dan eerst, dat zegt hij zelf! En als ik haar nu weer breek kan ik haar niet meer laten herstellen. Dan ben ik die kruik kwijt, meneer de advocaat.’

De advocaat verzekerde hem dat daar rekening mee gehouden zou worden, dat Zi’ Dima zou moeten betalen wat ze waard was in de huidige staat.

‘U kunt haar ook eerst door hemzelf laten taxeren,’ raadde hij hem aan.

‘Ik groet u,’ zei don Lollò, en hij ging er weer snel vandoor.

Toen hij thuiskwam, tegen de avond, trof hij alle boeren in feestelijke stemming aan rond de bewoonde kruik. Zelfs de waakhond deelde in de feestvreugde, springend en blaffend. Zi’ Dima was bedaard, en dat niet alleen, hij zag nu ook de lol van zijn zonderlinge avontuur in en lachte erom met de kwaadaardige vrolijkheid van slechteriken.

Don Zirafa duwde iedereen opzij en boog voorover om in de kruik te kijken.

‘Zo! Zit je lekker?’

‘Prima. Lekker koel,’ antwoordde Zi’ Dima. ‘Beter dan bij mij thuis.’

‘Fijn. Laat ik je intussen vertellen dat deze kruik me vier onze heeft gekost, nieuw. Hoeveel zou ze nu kosten volgens jou?’

‘Met mij erin?’ vroeg Zi’ Dima.

De boeren lachten.

‘Stilte!’ schreeuwde don Zirafa. ‘Een van beide: of je mastiek is goed, of hij deugt niet. Als hij niet deugt ben je een oplichter; als hij goed is moet de kruik, zoals ze nu is, een zekere prijs hebben. Hoe hoog schat jij die prijs?’

Zi’ Dima dacht even na; toen zei hij: ‘Luister. Als u me de kruik had laten herstellen op mijn manier, alleen met mastiek, dan had ik er nu niet in gezeten en zou de prijs ongeveer net zo hoog als eerst zijn geweest. Maar zo, met die lelijke krammen die ik niet anders dan aan de binnenkant kon aanbrenge, wat zal ze nu nog waard zijn? Een derde van de oorspronkelijke prijs misschien.’

‘Een derde?’ vroeg don Zirafa. ‘Een *onza* drieëndertig?’

‘Misschien minder, niet meer.’

‘Goed,’ zei don Lollò. ‘Geef me je woord, en dan krijg ik een *onza* drieëndertig van je.’

‘Wat?’ zei Zi’ Dima, alsof hij het niet begrepen had.

‘Ik breek de kruik om je eruit te laten,’ antwoordde don Lollò, ‘en jij, zegt mijn advocaat, betaalt me wat ze volgens jou waard is, dus een *onza* drieëndertig.’

‘Ik betalen?’ grijnsde Zi’ Dima. ‘Laat me niet lachen! Ik kan het hier wel uithouden.’

Uit zijn zak haalde hij met enige moeite een aangeslagen pijpje tevoorschijn; hij stak het aan en begon te roken, de rook uitblazend door de hals van de kruik.

Don Lollò keek lelijk op zijn neus. De mogelijkheid dat Zi’ Dima niet meer uit de kruik wilde komen hadden ze niet voorzien, noch hijzelf noch de advocaat. Hoe moest hij dit nu weer oplossen? Bijna had hij opnieuw geroepen: ‘De muilezel!’ maar hij bedacht dat het al avond was.

‘O ja?’ zei hij. ‘Wil je in mijn kruik wonen? Iedereen hier is mijn getuige! Hij wil er niet uit komen, om niet te hoeven betalen, terwijl ik bereid ben de kruik te breken! En aangezien hij wil blijven zitten ga ik hem morgen aanklagen wegens illegale bewoning en omdat hij mij belet mijn kruik te gebruiken.’

Zi’ Dima blies eerst weer een rookwolk uit en antwoordde toen bedaard: ‘O nee. Ik belet u helemaal niks. Zit ik hier soms voor mijn lol? Laat me er maar uit, ik wil hier best weg. Maar betalen... ik peins er niet over, meneer!’

In een opwelling van woede tilde don Lollò een voet op om een trap tegen de kruik te geven; maar hij beheerste zich: in plaats daarvan greep

hij haar met beide handen vast en schudde haar woest heen en weer.

‘Beste mastiek, ziet u wel?’ zei Zi’ Dima.

‘Stuk schorem!’ brieste don Zirafa. ‘Wie heeft het gedaan, jij of ik? En ik moet ervoor opdraaien? Sterf jij maar van de honger daar binnen! Eens zien wie er wint!’

En hij ging weg, vergetend dat hij die ochtend vijf lire in de kruik had goegoid. Daarvan wilde Zi’ Dima om te beginnen feestvieren die avond, samen met de boeren die door dat vreemde ongeluk toch al laat waren en de nacht nu maar buiten doorbrachten, op het erf. Een van hen ging naar een kroeg in de buurt om het nodige te kopen. En het was of de maan met opzet zo helder scheen dat het haast dag leek.

Don Lollò, die was gaan slapen, werd op een gegeven ogenblik wakker van een hels kabaal. Hij ging kijken op een balkon van het woonhuis en zag op het erf, in de maneschijn, een troep duivels: de dronken boeren, hand in hand dansend rond de kruik waarin Zi’ Dima luidkeels zat te zingen.

Ditmaal verloor don Lollò zijn zelfbeheersing: hij stoof erop af als een woedende stier, en voordat iemand hem kon tegenhouden stootte hij de kruik met zoveel kracht omver dat ze de helling af rolde. Begeleid door het gelach van de dronkaards rolde de kruik naar beneden, tot ze brak op een olijfbom.

Zi’ Dima had gewonnen.

(vertaald door Tineke van Dijk)